

№ 3 (31) 2013

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izgk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
А.Д. Жүсіпов
Т.Е. Қаудыров
В.Т. Қоныс
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор к., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдығына
арналған «Жаңа саяси бағыт жағдайларында Қазақстан Республикасының
заңнамасын жетілдірудің өзекті проблемалары» тақырыбындағы
халықаралық ғылыми-практикалық конференциядағы Қазақстан
Республикасының Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ құттықтау
сөзі, Астана қ., «Radisson Astana» отелі, 2013 жылғы 31 мамыр 7

А.А. СМАҒҰЛОВ
Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының қалыптасуы мен
дамуы 10

Конституциялық және әкімшілік құқық 14

Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА
Әкімдерді сайлау - Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі
басқару жүйесін қалыптастыруға қарай шынайы қадам 14
А.Д. ЖҮСІПОВ

«Банк операциясы» және «банк мәмілесі» ұғымдардың арақа-
тынасы 19

Н.А. БИЕКЕНОВ
Қоғамдық тәртіпті полиция қызметінің санаты ретінде ұғынудың
теориялық мәселелері 25

Ә.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА
Қазақстан Республикасының Конституциясы – заң ғылымын дамыту
мен қоғамды реформалаудың негізі 30

Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы 35

М.К. СҮЛЕЙМЕНОВ
Қазақстанда соттан тыс дауларды реттеу: теория және практика
проблемалары 35

А.А. МҰҚАШЕВА
Су заңнамасының жүйесі: жай-күйі және перспективалары 42

Д.А. БРАТУСЬ
Авторлық құқықтағы новеллалар (I-бөлім) 48

Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу 56

С.М. РАХМЕТОВ
Сот төрелігін жүзеге асыруға немесе алдын ала тергеу іс жүргізуіне
байланысты қауіп-қатер немесе зорлық әрекеттері үшін жауапкершілік
туралы заңнаманы жетілдіру мәселелері 56

Н.А. САРТАЕВА
Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт призмасынан
қарағанда (2004-2007 жж.) 62

Т.Ә. СЕРІКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ	
Кәмелетке толмағандар мен жастар арасындағы қылмыстылықтың алдын алу.....	68
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану.....	72
М.А. СӨРСЕМБАЕВ	
КО (БЭК) құқығы мен қазақстандық құқықтың арақатынасы және республиканың егемендігін сақтау проблемалары	72
А.Ж. САҒИДАН	
Еуропалық Одақ заңнамасын үндестірудегі «жұмсақ құқықтың» рөлі	80
Құқықтық мониторинг және қолданыстағы НҚА-ға сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама.....	84
З.Ғ. ҚАЗИЕВ.	
Әлеуметтік саладағы мониторинг: басым бағыттарды және заңнаманы талдау акценттерін айқындау.....	84
Ә.Ғ. ҚАЗБАЕВА	
Ойын бизнесі мәселелері бойынша Қазақстан Республикасы заңнамасының практикалық жүзеге асырылуының өзекті мәселелері.....	89
Ш.Ж. ТАУКЕБАЕВА	
Қолданыстағы заңнаманы жетілдірудің тиімді тетігі.....	94
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен	97
Е. САҒУАНИ	
Терминнің нормативтік жүктемесі.....	97
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МҰШАНОВ	
Қазақстан Республикасының заң шығару қызметіндегі ғылыми лингвистикалық сараптаманың рөлі.....	100
Шетелдік тәжірибе	104
Б.М. МАГОМЕДОВ (Махачкала қ., РФ)	
Әкімшілік-делікттік атқарушылық заңнаманы жетілдіру: тарихи аспекті.....	104
Е.Н. ТОГУЗАЕВА (Саратов қ.)	
Әлеуметтік, нәсілдік, ұлттық немесе діни өшпенділік пен араздықты қоздыратын насихатқа немесе үгітке тыйым салуды бекітудің халықаралық тәжірибесі.....	112
И.Э. МАРТЫНЕНКО (Гродно қ., Беларусь Республикасы)	
Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша тарихи-мәдени мұраға қарсы жасалған қылмыстар үшін қылмыстық жауаптылық.....	117
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (Киев қ.)	
Жаңа тұжырымдамалық мазмұнды іздену жағдайындағы Украина прокуратурасы.....	124
М.В. ДЕНИСЮК (Киев қ.)	
Роман-германдық құқық тобындағы азаматтық қоғам институттары.....	132
Д.Е. ВЕРГЕЛЕС (Киев қ.)	
Заңнаманы кодификациялау негіздері.....	137
В.Д. НЕДЫБАЛЮК (Киев қ.)	
Украина Конституциясына сәйкес «абырой» мен «қадір-қасиет» ұғымдарының арақатынасы жоғарғы әлеуметтік құндылықтар ретінде.....	142
Т.Н. АЛФЕРОВА (Днепропетровск қ.)	
Қоғамдық бақылау жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету құралы ретінде	149
Л.В. МЕЖЕВСКАЯ (Днепропетровск қ.)	
Мемлекеттік қызметшілерді жұмыстан шеттетуді құқықтық реттеу (Ресей Федерациясы мен Украинаның еңбек заңнамасына салыстырмалы-құқықтық талдау)	157
Құқық қолдану тәжірибе	162
М.Е. ҚАЛМҰРЗАЕВА	
Атқарушылық іс жүргізу туралы Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдірудің кейбір мәселелері туралы.....	162

Жас ғалым мінбері	165
Р.Е. ЖАҚЫПОВ, Д.М. ҚАЛКЕНОВА (Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдығына арналған жас ғалымдар байқауының жеңімпаздары)	
Ұлттық ғылым жүйесін құқықтық реттеу аспектілері туралы.....	165
М.С. АБАҚАСОВ	
Соттық бақылаудың заңи табиғаты: мәні және нысаны.....	170
М.Е. ЖҰМАБАЕВА	
Еуразия кеңістігіндегі интеграциялық процестер.....	177
Р.Е. ЖАҚЫПОВ	
Шоғырландырылған заң мәселесіне орай.....	181
Б.К. НАҒАШБАЕВА	
«Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы» 2005 жылғы 13 сәуірдегі Қазақстан Республикасының № 39-ІІІ Заңына талдау.....	184
Ә.С. НӘБИЕВА	
Мемлекеттік әлеуметтік тапсырыстың кейбір мәселелері.....	189
А.Қ. СҰЛТАНОВА	
Мемлекеттік басқарудағы саясат пен құқықтың рөлі.....	192
А.А. ШАРАПАТОВ	
Қылмыстылық детерминациясы.....	197
А.Б. КОЧУБАЕВ	
Сот бақылауы.....	200
А.Т. БЕРТАЕВА	
Халықаралық құқықтағы мемлекеттердің аумақтық тұтастығы мен халықтардың өзін-өзі билеу қағидаттарының ара қатынасы туралы мәселеге орай	204
А.С. АСЫЛБАЕВА	
Мемлекеттік қызметтің жаңа үлгісі.....	209
Г.Б. ҚАРЖАСОВА	
Нарықтық экономика жағдайындағы салықты төлеуден жалтару қылмысын құқықтық реттеудің қажеттіліктері.....	215
Ақпараттық хабарламалар	220
2013 ж. 23-26 сәуірде Екатеринбург қ. өткен халықаралық ғылыми практикалық форум туралы ақпараттық хабарлама.....	220
2013 ж. 31 мамырда Астана қ. өткен «Жаңа саяси бағыт аясындағы Қазақстан Республикасы заңнамасын жетілдірудің өзекті мәселелері» атты Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдық мерейтойына арналған халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	222
Даналық ойлар	226
Мерейтой	227
Профессор Д.Н. Бахрахтың өмір жолы мен заң ғылымындағы кезеңдері (80 жылдық мерейтойына орай)	227
Ардақты ұстаз (Профессор Р.Б. Құлжақаеваның мерейтойына орай).....	233
Ұстазымыз мәңгі есімізде (Белгілі ғалым – академик Ғ. Сапарғалиевтің туған күніне орай).....	240
Жақып Қажманұлы Асановтың туғанына 50 жыл.....	244

**№ 3 (31)
2013**

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:

Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:

Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
А.Д. Жусупов
Т.Е. Каудыров
В.Т. Конусова
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172) 74-02-06; факс: 8(7172) 74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Приветственное слово Министра юстиции Республики Казахстан ИМАШЕВА Б.М. на международной научно-практической конференции, посвященной 20-летию Института законодательства Республики Казахстан на тему: «Актуальные проблемы совершенствования законодательства Республики Казахстан в условиях нового политического курса», г. Астана, отель «Radisson Astana», 31 мая 2013 года.....	8
А.А. СМАГУЛОВ Становление и развитие Института законодательства Республики Казахстан.....	12
<i>Конституционное и административное право</i>	14
Л.Т. ЖАНУЗАКОВА Выборы акимов – реальный шаг к формированию системы местного самоуправления в Республике Казахстан.	14
А.Д. ЖУСУПОВ Соотношение понятий «банковская операция» и «банковская сделка»....	19
Н.А. БИЕКЕНОВ Теоретические проблемы понимания общественного порядка как полицейской категории.	25
А.А. ДАУЛЕТХАНОВА Конституция Республики Казахстан – основа реформирования общества и развития юридической науки.	30
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право</i>	35
М.К. СУЛЕЙМЕНОВ Внесудебное урегулирование споров в Казахстане: проблемы теории и практики.	35
А.А. МУКАШЕВА Система водного законодательства: состояние и перспективы.....	42
Д.А. БРАТУСЬ Новеллы в авторском праве (часть I).	48
<i>Уголовное право и уголовный процесс</i>	56
С.М. РАХМЕТОВ Вопросы совершенствования законодательства об ответственности за угрозу или насильственные действия в связи с осуществлением правосудия или производством предварительного расследования.....	56
Н.А. САРТАЕВА Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (2004- 2007 годы).....	62

Т.А. СЕРИКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ	
Предупреждение преступности среди несовершеннолетних и молодежи.....	68
Международное право и сравнительное правоведение	72
М.А. САРСЕМБАЕВ	
Проблемы соотношения права ТС (ЕЭП) и казахстанского права и сохранения суверенитета республики.....	72
А.Ж. САГИДАН	
Роль «мягкого права» в гармонизации законодательства Европейского Союза.....	80
Правовой мониторинг и антикоррупционная экспертиза действующих НПА.....	84
З.Г. КАЗИЕВ	
Мониторинг в социальной сфере: определение приоритетных направлений и акцентов анализа законодательства	84
А.Г. КАЗБАЕВА	
Актуальные вопросы практической реализации законодательства Республики Казахстан по вопросам игорного бизнеса.....	89
Ш.Ж. ТАУКИБАЕВА	
Эффективный механизм совершенствования действующего законодательства.....	94
Из практики законотворчества на государственном языке	97
Е. САФУАНИ	
Нормативная нагрузка термина.....	97
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МУШАНОВ	
Роль научно-лингвистической экспертизы в законотворческой деятельности Республики Казахстан.....	100
Зарубежный опыт	104
Б.М. МАГОМЕДОВ (г. Махачкала, РФ)	
Совершенствование административно-деликтного исполнительного законодательства: исторический аспект	104
Е.Н. ТОГУЗАЕВА (г. Саратов)	
Международный опыт закрепления запрета пропаганды или агитации, возбуждающих социальную, расовую, национальную или религиозную ненависть и вражду.....	112
И.Э. МАРТЫНЕНКО (г. Гродно, Республика Беларусь)	
Уголовная ответственность по законодательству Республики Казахстан за преступления против историко-культурного наследия.....	117
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (г. Киев)	
Прокуратура Украины в условиях поиска нового концептуального содержания.....	124
М.В. ДЕНИСЮК (г. Киев)	
Институты гражданского общества в романо-германской правовой семье.....	132
Д.Е. ВЕРГЕЛЕС (г. Киев)	
Основы кодификации законодательства.....	137
В.Д. НЕДЫБАЛЮК (г. Киев)	
Соотношение понятий «честь» и «достоинство», как наивысших социальных ценностей, согласно Конституции Украины.....	142
Т.Н. АЛФЕРОВА (г. Днепропетровск)	
Общественный контроль как средство обеспечения безопасности дорожного движения	149
Л.В. МЕЖЕВСКАЯ (г. Днепропетровск)	
Правовое регулирование отстранения государственных служащих от работы (сравнительно-правовой анализ трудового законодательства РФ и Украины).....	157
Правоприменительная практика.....	162
М.Е. КАЛМУРЗАЕВА	
О некоторых вопросах совершенствования законодательства Республики Казахстан об исполнительном производстве.....	162

Трибуна молодого ученого.....	165
Р.Е. ЖАКУПОВ, Д.М. КАЛКЕНОВА (Победители конкурса молодых ученых, посвященного 20-летию Института законодательства Республики Казахстан)	
Об аспектах правового регулирования национальной научной системы.....	165
М.С. АБАКАСОВ	
Юридическая природа судебного контроля: сущность и формы.....	170
М.Е. ЖУМАБАЕВА	
Интеграционные процессы на евразийском пространстве.....	177
Р.Е. ЖАКУПОВ	
К вопросу о консолидированном законе.....	181
Б.К. НАГАШБАЕВА	
К анализу Закона Республики Казахстан «О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан» от 13 апреля 2005 года № 39-III.....	184
А.С. НАБИЕВА	
Некоторые вопросы государственного социального заказа.....	189
А.К. СУЛТАНОВА	
Роль политики и права в государственном управлении.....	192
А.А. ШАРАПАТОВ	
Детерминация преступности.....	197
А.Б. КОЧУБАЕВ	
Судебный контроль.....	200
А.Т. БЕРТАЕВА	
К вопросу о соотношении принципов территориальной целостности государств и самоопределения народов в международном праве.....	204
А.С. АСЫЛБАЕВА	
Новая модель государственной службы.....	209
Г.Б. КАРЖАСОВА	
Необходимость правового регулирования преступлений, связанных с уклонением от уплаты налогов, в условиях рыночной экономики.....	215
Информационные сообщения	220
Информационное сообщение о международном научно-практическом форуме 23-26 апреля 2013 года в г. Екатеринбурге.....	221
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы совершенствования законодательства Республики Казахстан в условиях нового политического курса», посвященной 20-летию Института законодательства Республики Казахстан, г. Астана, 31 мая 2013 года.....	222
Мудрые мысли	226
Юбилеи	227
Этапы большого пути в жизни и юридической науке профессора Д.Н. Бахраха (К 80-летию со Дня рождения)	227
Досточтимый учитель (К юбилею профессора Р.Б. Кульжакаевой).....	236
Памяти Учителя (Ко дню рождения великого ученого – академика Г.С. Сапаргалиева).....	240
Асанову Жакипу Кажмановичу – 50 лет.....	244

*Есенқұл Сафуани,
ҚР Заң шығару институты Лингвистика
орталығының НҚА және халықаралық шарттар
жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама
секторының жетекші ғылыми қызметкері*

ТЕРМИННІҢ НОРМАТИВТІК ЖҮКТЕМЕСІ

Нормативтік актілер тіліне монографиялық баяндау тәсілі, логикалық дәйектілік, ойдың толық аяқталуы, жалпы жұрт қабылдаған және мақұлдаған тұрақты, қалыптасқан сөздерді ғана пайдалану тән.

Профессорлар Р. Книпер мен В. Назарянның «Заңнама техникасы проблемасының очерктері» атты еңбегінде тұжырымдауы бойынша: «Нормативтік актінің стилі – ресми-құжаттық стиль. Мемлекеттік-ұйымдасқан қоғамда адам қызметіне тән осындай стильдің дербес қолданыста болуы ресми-іскерлік саланың болуынан туындайды, бұл адамдардың өзара қатынастарының өзіне ғана тән ерекшеліктерімен дараланады.»

Заңнамада сөздік негізінде орнығып, кеңінен қолданылатын терминология пайдаланылады, баяндау логикасына, дәйектілігі мен өзара байланысына басты назар аударылады. Заң шығарушының сөзі адамдардың сезіміне әсер ету үшін емес, олардың логикалық қабылдауына бағдарланады. Заңнама тілінде ұғымдар мен сөз оралымдарының, яғни, бір жағынан – заң шығарушы ойының, идеясының барынша дәлдігі, екінші жағынан – нормативтік актілерде олардың берілу формаларының барынша сәйкестігі басты ерекшелік болып табылады. Құқық саласында терминнің дәл берілмеуі, ауыр түсінілетін немесе көп мағыналы сөздер, орфографиялық қате келеңсіз салдарға алып келуі және мемлекеттік органдардың, лауазымды адамдар мен заңды тұлғалардың қызметіне, сондай-ақ адамдардың ұстанымына теріс ықпал етуі мүмкін.

Осы тұрғыдан келіп, «консервация» терминінің біздің заңдарымызда қалай аударылғанына талдау жасап көрейік. «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабы 13), 22), 31), 46) тармақшаларында, 24-бабы 1-тармағының 11) тармақшасында, 25-бабы 1-тармағында,

2-тармағының 8) тармақшасында «консервация» деп алынған, ал 3-бабы 2-тармағының 6) тармақшасында, 9-бабы 4-тармағында, 26-бабы 1-тармағының 7) тармақшасында, 34-бабы 2-тармағының екінші абзацында, 70-бабының 3-тармағында «тоқтатып қою», яғни «... объектілер құрылысын тоқтатып қою» деп аударылған.

«Атом энергиясын пайдалану туралы» Қазақстан Республикасы Заңының «Атом энергиясын пайдалану саласындағы қызметтің негізгі түрлері» («Основные виды деятельности в области использования атомной энергии») деп аталатын 5-бабының 1-тармағында:

«1. К деятельности, связанной с использованием атомной энергии относятся:

размещение, проектирование, сооружение, ввод в эксплуатацию, эксплуатация, консервация и вывод из эксплуатации объектов использования атомной энергии;»

«1. Атом энергиясын пайдалануға байланысты қызметке мыналар жатады:

атом энергиясын пайдаланатын объектілерді орналастыру, жобалау, салу, пайдалануға беру, пайдалану, тоқтатып қою және пайдаланудан шығару;» деп аударылған.

Осы заңдардағы «консервация» терминінің «тоқтатып қою» деп аударылуы өмірімізде қаншалықты ауыр зардаптарға әкеп соғатынын ой елегінен өткізіп көрейікші. Құрылысты уақытша (қысқа мерзімге) тоқтата тұруды қоспағанда, атом энергиясын пайдаланатын объектілерді тоқтатып қою дегеніміз жұмыс жүргізіліп жатқан объектіні сол қалпында қалдыру деген сөз. Жұмысты тоқтатып, қалдырып кеткен объект табиғи құбылыстың, айналадағы өзгерістердің әсерінен орасан зор бүлінуге ұшырауы ықтимал. Объектінің бүлінген тұстары уақыттың өтуімен оның қирауына алып келсе, апатты болдырмаудың жолы табылмауы мүмкін. Ал объектіні консервацияламай, тоқтатып

қойған жұмыс жүргізуші қазақ тіліндегі заң бойынша бұл апатқа жауап бермейді. Себебі заңда көрсетілген «тоқтатып қою» – «консервация» емес. Құзырлы органдар қазақ тіліндегі заңды жауып қойып, орыс тіліндегі заңға жүгінуге мәжбүр болады. Яғни мемлекеттік тіл жайына қалады.

Заң терминдерін жалпы қолданыстағы сөздер, нормативтік актілерде неғұрлым шектеулі, тек бір ғана мағынасы болатын жалпы қолданыстағы сөздер, арнайы заң терминдері, техникалық терминдер деп қарастырған жөн. Жоғарыда келтіріп отырған мысалымыз техникалық термин болғандықтан оған қойылатын талапты да қатаң ескеруге тиіспіз. Заң белгілі бір салаға арналғандықтан оның атқаратын функциясына қарай терминнің қолданылуы арқылы әрбір нақты әрекет, атқарылатын іс айқын бейнеленуі міндетті. Өйткені заңдағы техникалық терминдер қажетті ұғымды нақты әрі дәлме-дәл көрсетеді, бір-біріне жақын заңдық ұғымдардың шатысып кетпеуіне, нормативтік ереженің мәтіндік байланыста айқын берілуіне, сол арқылы норманың дұрыс түсініліп, дұрыс қолданылуына мүмкіндік береді.

Терминді мағыналық жағынан сәйкес келетіндей бірнеше сөзбен беру оның аудармасы емес, түсіндірмесі (комментарийі) болып шығады. Терминді аудару дегеннен гөрі оның баламасын табу деген дұрыс болар еді. Біз заң шығару практикасын өзімізден бірнеше жүздеген жылдар бұрын бастаған елдердің тәжірибесіне, тіпті жат жұрттан келіп сіңген сөздерді өзіміздің төл сөзімізге айналдырған өз тәжірибемізге де назар аудармаймыз. Қоғамдық қарым-қатынаста қазіргі қазақ тілінде қолданылып жүрген сөздердің 15-20 пайызы араб, парсы тілдерінен келгендігін ескере бермейміз. Мысалы: һимаратун – ғимарат, һақы – ақы, һұхук – құқық, һаким – әкім, һадис – әдіс, жалғастыра берсек мұндай сөздердің ұзын саны 15 мыңнан асып кетеді. Ал жоғарыда айтылған бұл сөздер өзбек тілінде: иморат, хақы, хұхук, хоким, һадис; қарақалпақ тілінде: имарат, һақы, хұқық, һәкім, һәдіс. Осылай бола тұрса да кеңестік дәуірде біздің лингвист, әдебиетші ғалымдар басқа түркі

тілдеріне қарағанда біздің қазақ тілі араб, парсы сөздерімен көп былғанбаған, таза тіл дегенді айтудан жалықпайтын. Дүние жүзінде бірде-бір таза тіл жоқ екендігіне, тілдер бір-бірімен сөз алмасу арқылы ғана байып, дамитынына әлі күнге дейін мән бермейміз. Өзбектер жумхурият, ихтисад дейді, ал біз республика, экономика дейміз. Яғни, олардың пікірінше, араб тілінен кірген сөздер таза емес, еуропадан келген сөздер таза!

Енді біз жоғарыда сөз еткен «консервация» термині орыс тілінде қалай түсіндірілгенін қарастырып көрейік:

«Консервация – [лат. Conservation, сохранение] 1) сохранение; технические меры защиты от коррозии, применяемые для предохранения от порчи двигателя, машины, механизмов и т.д. во время бездействия, перед длительным хранением или длительной перевозкой; К. древесины заключается в обработке ее антисептическими средствами, обугливания или окрашивания для придания стойкости против гниения; К. предприятий – приостановка фабрики или завода на неопределенный срок, сопровождающаяся рядом технических мер, предохраняющих оборудование от порчи и разворовывания во время бездействия; К. памятников культуры – совокупность мер, обеспечивающих длительное хранение архитектурных, исторических и археологических памятников, художественных произведений, книг, документов и пр.; 2) временная приостановка хода, развития, деятельности ч.л., напр. К. строительства. Яғни тоқтатып қойған күннің өзінде бүлінуден сақтайтын техникалық шаралар қолданылуға тиіс.

Осы тұрғыдан келгенде латынша «conservation» сөзін орыс тілінің транскрипциясымен «консервация» деп орнықтырылған терминді қазақша «консерваттау» немесе қазақтың байырғы тілінің харакатымен (транскрипциясымен) «кәнсербаттау», «консервирование – кәнсербілеу», деп қолданып, өзіміздің төл сөзімізге айналдыруға болмас па еді? Олай дейтін себебіміз, бұл сөздің түбірі «conservat». Жалпы өз тілімізде баламасы жоқ халықаралық терминдерді осындай қағидатпен қазақшалау төл тіліміздің нормасына қайшы келмейді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Р. Книпер, В. Назарян. «Очерки к проблеме законодательной техники». <http://www.cis-legal-reformorg/>
2. Большой юридический словарь. – Москва: ИНФРА-М, 2002. – 703 с.
3. Большой юридический энциклопедический словарь. – Москва: Книжный мир, 2006. – 719 с.

4. Русско-казахский словарь. - Алматы: ДАЙК-ПРЕСС, 2005. 1146 с.
5. Новый словарь иностранных слов. – Москва: АСТ, Минск: ХАРВЕСТ, 2005. – 1151 с.
6. Заңнама терминдерінің қазақша-орысша, орысша-қазақша сөздігі. – Астана, 2011. - 481 б.

Автор бұл мақаласында термин қалыптастыру проблемасының теориялық және практикалық мәселелеріне тоқтала келіп, нақты «консервация» терминінің қазақ тіліндегі заңдарда контекстік мағынасымен әртүрлі қолданылып жүргенін, мұндай терминнің әртүрлі қолданылуы заңның бұрмаланып түсіндірілуіне және орындалмауына алып келетіндігін жан-жақты дәлелдейді. Осыған орай латынша «conservation» сөзін орыс тілінің транскрипциясымен «консервация» деп орнықтырылғандықтан бұл терминді қазақша «консерваттау» немесе қазақтың байырғы тілінің харакатымен (транскрипциясымен) «кәнсербаттау», «консервирование - кәнсербілеу», деп қолдануды ұсынады.

Түйін сөздер: термин, харакат, терминді қолдану.

В статье автор, останавливаясь на теоретических и практических проблемах формирования термина, всесторонне приводит доводы о том, что различное применение по контекстному значению в законах на казахском языке термина «консервация» приводит к искаженному пониманию закона и препятствует его осуществлению. В связи с этим автор предлагает закрепленное в русской транскрипции слово «консервация» (от латинского слова «conservation») в казахском варианте применить как термин «консерваттау» или в исконно казахской транскрипции как «кәнсербаттау», «консервирование - кәнсербілеу».

Ключевые слова: термин, транскрипция, применение термина.

In article the author stops on theoretical and practical problems of formation of the term. Comprehensively gives arguments that various application on contextual value in laws in the Kazakh language of the term «preservation» leads to the distorted understanding of the law and interferes with its implementation. In this regard the author offers the word «preservation» fixed in the Russian transcription (from the Latin word «conservation») in the Kazakh option to apply as the term «консерваттау» or in primordially Kazakh transcription as «кәнсербаттау», «conservation - кәнсербілеу».

Keywords: the term, transcription, term application.

Есенқұл Сафуани,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының жетекші ғылыми қызметкері

Терминнің нормативтік жүктемесі

Сафуани Есенкул,

ведущий научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК

Нормативная нагрузка термина

Safuani Esenkul,

leading research fellow of the sector of scientific-linguistic expertise of legal acts and international agreements of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan

Standard loading of the term

Асылбаев Мурат Бактиярович,

ведущий научный сотрудник сектора перевода Центра лингвистики Института законодательства РК, магистр экономики и бизнеса

Мушанов Талгат Егинбаевич,

младший научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК

Роль научно-лингвистической экспертизы в законотворческой деятельности Республики Казахстан

Assylbayev Murat Baktiyarovich,

leading research fellow of the sector of translation of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan, master of economics and business

Mushanov Talgat Eginbayevich,

junior research fellow the sector of scientific-linguistic expertise of legal acts and international agreements of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan

The role of scientific and linguistic expertise in lawmaking activity of the Republic of Kazakhstan

